BELIN, François-Alphonse
(1817-1877)
Fransız diplomat ve şarkiyatçısı.

31 Temmuz 1817'de Paris'te doğdu. Daha küçük yaşından itibaren Doğu dillerine ilgi duydu ve ilk derslerini Fransız Devlet Basımevi müdürü ve Arap dili uzmanı J. J. Marcel'den aldı. Paris'te Collège de France ile Ecole Spéciale des Langues Orientales Vivantes'te Arap, Fars, İbrânî ve Türk dillerini öğrendi. Hocaları Sylvestre de Sacy, Rainaud, V. Qutremère ve A. Jaubert gibi XIX. yüzyılın en ünlü Fransız şarkiyatçıları idi. Genç tercümanlar yetiştirmek üzere kurulan ve Jouannin tarafından idare edilen Ecole des Jeunes de Langues'da 1838'de öğretmen yardımcısı olarak görev alıp burada 1843'e kadar çalıştı. Bir taraftan da Firmin-Didot müessesesinin Arap harfleriyle dizeceği metinler için bir basımevi kurmasında yardımcı olduğu gibi, 1836'dan itibaren gerek bu kurumun gerekse başka basımevlerinin hazırladıkları Doğu dillerindeki metinlerin revizyonunu yaptı. Fransız hükümeti 1843'te Erzurum'da bir konsolosluk kurduğunda Belin'i kançılar ve tercüman olarak buraya gönderdi. Ertesi yıl ise aynı görevle Selânik konsolosluğuna geçti. 7 Eylül 1846'da Kahire'deki konsoloslukta görevlendirilen Belin, Temmuz 1852'de İstanbul'da Fransız elçiliği tercümankâtipliğine vekâleten tayin edildi.

Belin Türkçe'yi ve diğer Doğu dillerini iyi bildiğinden "mukaddes yerler meselesi" görüşmeleri için Kudüs'e gönderildi ve 1853'e kadar orada kaldı. Kısa bir süre için Fransa'ya dönüp evlendikten sonra da Fransız Dışişleri Bakanlığı'nca Kırım Savaşı sırasında Mareşal Achille Leroy de Saint-Arnaud'nun maiyetine verildi. 10 Mayıs 1854'te İstanbul'daki Fransız elçiliğine tercüman-kâtip unvanıyla tayin edilen Belin, 1862'de imparatorun (o sırada III. Napolyon) tercümankâtibi belgesini de alarak 1868'de İstanbul'da Fransız başkonsolosu oldu.

Belin İstanbul'da iki Katolik teşkilâtı ile yakın temas kurmuş, bu vesile ile Osmanlı Devleti'ndeki ve bilhassa Feriköy'deki Katolik mezarlıklarının kuruluş, gelişme ve bakımı ile yakından ilgilenmiş, hayatının son yıllarında Osmanlı Devleti'nin iktisat, hukuk ve kapitülasyonlar tarihiyle uğraşmıştır. Sağlık durumu elverişsiz olduğundan 1875'te çalışmalarını durdurmuş ve 16 Nisan 1877'de ölmüştür.

Eserleri. Belin'in en tanınmış ve onun şöhretini sağlayan çalışması, *Le Contemporain, Revue d'Economie Chrétienne* adlı dergide 1872'de yayımlandıktan sonra 200 sayfalık bir kitap halinde de basılan *Histoire de l'Eglise latine de Constantinople* başlıklı çalışmasıdır. Hazırlamış olduğu ilâvelerle bu kitap ölümünden çok sonra yine İstanbul'daki Katolik kilisesinde görevli rahip Arsène de Chatel tarafından bazı notlar eklenip ve tamamlamalar da yapılarak *Histoire de la Latinité de Constantinople* adıyla 547 sayfalık bir kitap halinde yeniden basılmıştır (Paris 1894).

Makaleleri. Belin'in İslâm ve Osmanlı tarihi hakkındaki araştırmalarının hemen hemen bütünü *Journal Asiatique*'te makaleler halinde çıkmıştır. Oldukça hacimli olan bu yazıların sadece sayılı ayrı basımları bazı kütüphanelere girmiş, bunda ve diğer dergilerdeki yazıları ise bu dergilerin koleksiyonlarında unutulup kalmıştır. Belin'in *Journal Asiatique*'te çıkan makaleleri arasında şunlara işaret edilebilir: **1.** "Charte des Turcs ou Khattı-humaïoun de Gul-Khâné" (3. seri, IX [Ocak 1840], s. 5-29). **2.** "Notice sur les Chrestomathies Orientales" (Ocak 1842). **3.** "Fétoua relatif à la Condition des Zimmis" (Kasım - Aralık 1851, Şubat - Mart 1852). İbn Nakkaş'tan bir tercümedir. **4.** "Extrait du Journal d'un Voyage de Paris à Erzeroum" (4. seri, XIX [Nisan 1852], s. 365-378). **5.** "Mémoire sur l'usage et la constitution des biens de main-morte en pays musulman" (Kasım-Aralık 1852). Makalede İstanbul kadısının bir hükmü ve Galata mahkemesinin bir kararıyla ilgili açıklamalar bulunmaktadır. **6.** "Lettre à M. Reinaud sur un document relatif à Mahomet" (5. seri, IV [1854], s. 482-518). Hz. Muhammed tarafından Mukavkıs'a gönderilen 628 tarihli mektubun gerçek olduğuna dairdir. J. J. Barthelemy (ö. 1795) tarafından Mısır'da bulunan mektupla ilgili bu makale o yıllarda hayli ilgi uyandırmıştır. **7.** "Etudes sur la propriété foncière en pays musulman et spècialement en Turquie" (5. seri, XVIII [1861], s. 390-431, 477-517; XIX [1862], s. 156-212, 257-358). **8.** "Essai sur l'histoire économique de la Turquie" (6. seri, III [1863], s. 416-489; IV [1864], s. 242-296, 301-390, 477-530; V [1865], s. 127-167). Bu makale İstanbul mebusu Ziya Karamursal tarafından Türkçe'ye çevirilerek *Türkiye İktisadî Tarihi Hakkında Tetkikler* adıyla Maarif Vekâleti yayınları arasında basılmıştır (İstanbul 1931). Mütercim, Belin tarafından kullanılan Osmanlı kaynaklarını imkân nisbetinde tesbite çalışarak bunların cilt ve sayfalarını göstermiştir. **9.** "Du régime de fiefs militaires dans l'İslamisme et pirincipalementen en Turquie" (6. seri, XV [1870], s. 187-301). **10.** "Notice biographique et littéraire sur mir Ali-Shir-Névaïi" (5. seri, XVII [1861], s. 175-256, 281-357). **11.** "Moralistes orientaux: Caractères, Maximes et Pensés de Mîr Ali Chir Nevâii" (6. seri, VII [1866], s. 523-552; VIII [1866], s. 126-154). Ali Şîr Nevâî'yi bir ahlâkçı olarak ele almakta ve *Mahbûbü'l-kulûb* adlı eserinden seçmeler yapmaktadır. **12.** "Bibliographie ottomane..." (6. seri, XI [1868], s. 465-491; XIV [1869], s. 65-95; [1871], s. 125-157; 7. seri, I [1873], s. 522-563; IX [1877], s. 122-146). Bu beş makalede İstanbul'da 1281-1283, 1284-1285, 1286-1287, 1288-1289 ve 1290-1293 yıllarında basılan Türkçe kitapların bibliyografyasını vermiştir. **13.** "Des Capitulations et des traités de la France en Orient" (*Le Contemporain, Revue d'Economie Chrétienne*, 1869). Ayrıca İstanbul'da verilmiş XVIII. yüzyıl sonlarına ait bir müderrislik icazetnâmesinin metin, tercüme ve açıklamalarını da neşretmiştir (*JA*, 5. seri V [1855], s. 548-571).

Belin bunların dışında, 1841-1843 yılları arasında Paris'teki Ecole Spéciale des Langues Orientales Vivantes için derslerde kullanılmak üzere basılan Arapça, Farsça ve Türkçe bazı eski metinlerin hazırlanmasında da çalışmıştır. Ayrıca *Vie de Djenghiz-Khain* (Mîrhond'dan) (Paris 1841), *Histoire des Sassanides* (Paris 1841), *Ambassade de Mehemmed-Efendi à la cour de France* (Paris 1841), *Ambassade de Séïd Wahid-Efendi* (Paris 1843) Belin'in yardımıyla basılan başlıca metinlerdir. Sylvestre de Sacy'nin çok zengin kütüphanesinin Merlin tarafından 1842-1847 yılları arasında üç cilt olarak basılan Arap, Fars ve Türk dillerindeki kitaplarının katalogunun hazırlanmasında da büyük ölçüde yardımcı olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

F. A. Belin, *Histoire de la Latinité de Constantinople* (nşr. A. de Chatel), Paris 1894, nâşirin girişi, s. 5-10; G. Dugot, *Histoire des orientalistes*, Paris 1870, II, 1-14; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikūn*, Kahire 1964-65, I, 195-196.

SEMAVİ EYİCE